

RÁCZNÉ HORVÁTH ÁGNES

A KERESZTÉNY NŐMOZGALOM A XX. SZÁZAD ELEJÉN
MAGYARORSZÁGON

RÉSUMÉ: (*The Cristian women movement in Hungary at the beginning of the 20th century*) The Cristian women movement rose out from the recognition of the realities in the changed situation in Hungary at the beginning of the 20th century. They realized the role of politics in the changing of women's lives. This change hadn't concerned the framework, morals and norms of the Catholic church.

They considered expanding women's rights to be harmful. The leaders of the movement were Farkas Edit and Schlackta Margit.

A kiegyezést követő gazdasági fejlődés hatására Magyarországon is gyökeres átalakulás, modernizálás kezdődik. A politikai rendszer új elemei az egyesületek, pártok, szövetségek, a különböző kisebb-nagyobb szervezetek a század elejére százával jönnek létre. Megváltozott a nők helyzete a gazdaságban, s ez megváltoztatja a családban, társadalomban betöltött szerepüket is. Érdekeiket jogok és képviselő hiányában minimális mértékben érvényesíthették.

A nőmozgalom három irányban szerveződött: a feminista, a keresztényszocialista és a szociáldemokrata mozgalmak irányában. Ez a három mozgalom korántsem volt egységes: sem a különböző irányzatok között, sem azokon belül nem jött -- nem jöhetett -- létre szerves egység. Ez különösen igaz a keresztényszocialista nőmozgalomra.

Az egyház -- nehezen ismerve el hatalma csökkenését -- viszonylag későn kapcsolódik be a mozgalmassá vált politikai életbe. Az 1894-es törvények¹, bár hosszú és heves viták előzték meg elfogadásukat, hidegzuhanyként hatottak a katolikus vezetésre, de ezután a katolikus egyesületek szervezése is megkezdődött, hogy az erős parlamentben továbbra is biztos képviselőket tudhasson.

A nők szervezése, a női társadalommal való foglalkozás még egy árnyalatnyival csúszik. A keresztény (katolikus) nőmozgalom különböző ágakon-formákban indult, modern formája tulajdonképpen 1918-ban születik meg. Ennek oka nyilvánvalóan az a több évszázados megszokás, hogy a nőkérdés legjobb megoldása a család -- ha ez nem lehetséges, akkor az egyházi szabályozók, a klastromok, az apácaság.²

A XX. század első évtizedében egyre nagyobb jelentőségű lesz az az egyházpolitikai elképzelés, melyet itthon elsősorban Prohászka Ottokár püspök képviselt, és a nyugati egyházi körökben nagyon népszerű volt. Eszerint lépést kell tartani a változó világgal. Az egyházi vezetők egy szűkebb rétege elfogadja a természettudomány új eredményeit, aktívan bekapcsolódik a politikai jogokért vívott harcba is. A Keresztényszocialista Párt 1905. évi programjának 3. paragrafusában kimondta: "... követeléseink legelsőbbje az általános, titkos, közvetlen, községenként való választójog."³

A századeleji magyar keresztény nőmozgalom sokszínűségében, tagoltságában messze túlszárnyalja a feminista mozgalmat. A feministákhoz hasonlóan e mozgalom társadalmi háttere is a középréteg, de míg a feministák elsősorban a tőkéspolgári réteg új elemeiből, az értelmiségből és a zsidóság elemeiből építkeztek, addig a keresztény nőmozgalom polgári bázisát a keresztény középosztály, a köz- és állami tisztviselők lányai, asszonyai adták. Ez a réteg származása, a politikai és társadalmi rendszerben elfoglalt helye és tradíciói következtében konzervatívabb volt, mint a tőkés-polgári réteg.

A keresztény nőmozgalom is a megváltozott világ realitásainak felismeréséből nőtt ki, de a változást nem akarta gyorsítani, s ha a nőknek nagyobb szerepet kívánt, azt ugyancsak egy tradicionális eszmerendszer keretében akarta. Mit jelent ez a tradicionalizmus? Nemcsak a római katolikus egyház keretét, erkölcsi normáit, hanem azt is, hogy az elkerülhetetlen átalakulás ezek jegyében és szellemében menjen végbe. Céljuk a mindennapos segítségnyújtás mellett az, hogy a nők nagy többségére kellő befolyást gyakorolhassanak azok a nők, akik e tradicionális rétegek képviselői.

Az 1900-as évek elején az egyházi vezetők többsége a nők iskoláztatását, művelődését már nem ellenezte, de az egyenlőséget mint jogi egyenlőséget nem tartotta elfogadhatónak, mert ennek feltétele, ahogy ők mondták: "az egyenlő munkabírás" volna. A nők magánéletében az otthon széntségét, a családi tűzhely tisztaságát hirdették a munkahelyen is érvényesülni akaró individualizmussal és önzéssel szemben.

A polgári feminizmus megjelenése, a Vatikán megváltozott álláspontja, valamint a munkásmozgalom növekvő vonzereje miatt, egyre többen barátkoztak meg egyfajta mérsékelt reform gondolatával. Elvetik a feminizmust, s méginkább a munkásmozgalomból induló szervezkedést, de meghirdetik a feminizmus egy sajátos változatát az ún. "keresztény feminizmust". Martinovich Sándor pécsi püspököt nevezhetnénk meg Prohászka Ottokár és Giesswein Sándor mellett a mozgalom kiemelkedő ideológusaként.

A nőkérdést valamennyien élőnek tekintik, de elutasítják az addig ráadott válaszokat. Elfogadhatatlannak tartják a polgári feminizmusnak az egyház ellen folytatott harcát, azt, hogy a feminizmus az egyház oltalma-hatalma alól is emancipálná a nőt. A nőkérdés kialakulásának okait az ugrásszerű gazdasági fejlődésben találták meg, mely megzavarta a hagyományos termelés rendjét, fölbortva ezzel a családok megszokott életmódját. Az új rendben a gyár először a férfi, majd a nő, sőt a gyermek számára is munkát ad. A polgári intézmények viszonylag gyorsan épülnek ki, rendkívüli a gazdasági fejlődés dinamizmusa, a modern termeléssel nő az adminisztráció: megannyi új munkahelyet teremtve. A szakképzettséget igénylő pályák tömeges megjelenése -- a nők képzésével arányosan -- új ellentéteket hoz felszínre: hogyan szerezhetik meg a nők a megfelelő képesítést, s ha birtokába jutnak is, ez-e a fő szempont az állás elnyerésekor?

"Ezt a megváltozott gazdasági helyzetet legerősebben érezték a középosztályú nők. A proletár nők hamar találtak állást a nagyüzemeknél. De a középosztály nem állhatott be gyári munkásnak, megfelelő női munkák pedig nem léteznek. Innen van, hogy a nőkérdés először nem a proletároknál, hanem a középosztályokban lettek akuttá. Itt egyre erősebb hangok kezdték követelni a nők számára a férfi-művelődést és a férfi pályák szabadságát. Ezzel szemben a férfiak ama aggályuknak adtak kifejezést: vajjon ezen egyenjogúsítás által a nő nem-e (!) elveszti majd női sajátosságait, melyek a kultúra és a család számára egyaránt nélkülözhetetlenek?"⁴

A feministák a polgári radikálisokkal együtt a polgári szabadságjogok kiterjesztését, a rendszer polgári átalakulásának következetes végigvitelét sürgették. A feminizmus radikális mozgalom: nem csupán nőkérdés, hanem a társadalmi-politikai berendezkedés, az ideológiai kérdése általában. A keresztény feminizmus szellemi anarchiának ítélve a feminista eszmerendszert úgy véli, a nők azért menekülnek a radikalizmushoz, mert az egyház óvó kezét már eleresztették, s a sok kusza újdonságból csak a szabadság és egyenlőség eszméje maradt meg nem túl képzett szellemükben. E két eszme megvalósítását követelik az egyenlősítés keretében, olyan tételeket vesznek fel programjukba, amelyek erkölcsi alapon a kereszténység nyílt tagadását jelentik.

A polgári feminizmus tételei közül felvállalja az egyenlő munkabérért, egyenlő művelődésért, később az egyenlő politikai jogokért folytatott harcot. Elutasítja a szabadszerelmet, a nők gyámsági jogát, a női morál egyenjogúsítását az akkor dívó úri morállal, a házasság felszabadítását a konvencionális formák alól és a korlátlan nemi felvilágosítást. Ezen elutasított tételek közül maximum másféllel találkozunk a feministák eszmerendszerében. Ami miatt ezt a sor vádat kapták, valószínűleg a házasság felbontásáért folytatott küzdelmük volt. Elemi joguknak és erkölcsösnek

tartották volna, ha egy megromlott kapcsolatot kulturáltan be lehet fejezni és nem kell egész életüket egy rossz házasságban leélni. A fél elismerhető vádpont a nemi felvilágosítás volt. Az egyház szerint majdnem bűnnek számított erről beszélni, de mindenképpen illetlen volt a társadalmi normák szerint. E felvilágosítás hiánya érződött a mindennapos emberi kapcsolatokban. A nőkérdés tehát nem csupán gazdasági, társadalmi, hanem világnézeti kérdés is.

A keresztény feminizmus a házasságot szentnek és sérthetetlennek, felbonthatatlannak tartja: védelmet és méltóságot lát abban az intézményben, amiben a feministák csak kötöttséget és alárendeltséget: A keresztény álláspont soha nem tagadhatja le a feminizmusnak azon törekvéseit, melyek a nőt "kiragadnák" a házasságból s az egyház által tabuként kezelt nemiséget az emberek hétköznapi gondjaként kívánná megoldani.

"De azon mégis meg kell ütköznünk, hogy éppen ők képviselnek nyilvánosság előtt olyan nézeteket, amelyek szükségképp nemük lealacsonyítására kell hogy vezessenek. Hiszen a fölbontatatlan és egységes házasság a nő méltóságának leghatalmasabb védelme. Ez a kettős kar, amellyel Krisztus kiemelte a nőt megvetett helyzetéből. ... És mi a keresztény nő? A házasság egysége által a férfi egyenrangú élettársa; a fölbontathatlanság örök esküje által az a választott személy, akire a férfi egész életét és oszthatatlan szeretetét a sírig köteles pazarolni."⁵

A nőképzés szükségességét, egyesületek létrehozását feltétel nélkül elfogadja szinte az egész keresztény egyház. A képzés célja, minősége és az elérhető eredmények tekintetében újabb jelentős különbségek vannak a polgári feminizmussal szemben. Talán itt lehet a legtisztábban megfigyelni a két irányzat közti különbséget. A feministák nem azonosnak, de egyenrangúnak tekintik a férfit és a nőt. Képesnek tartják a nőt a férfiakkal azonos tudás elérésére. A keresztények ezzel szemben a nőt alacsonyabbrendű lénynek tekintik, aki már csak biológiai alkatánál fogva is kisebb munkabírású, szociálisan meghízhatatlan. Tény, hogy a nők fiziológiai okok miatt nem olyan "megbízható" munkaerők, mint a férfiak -- érthető módon. Ez a helyzet máig sem változott, változhatott.

Ezt a biológiai tényt azonban nem kis túlzás összekapcsolni azzal az ideával, miszerint a nők szellemileg nem lehetnek egyenértékűek a férfiakkal -- sőt! a magasszintű tudás, képzettség egyenesen veszélyes a nőkre nézve. "A zavarok sokkal nagyobbak a művelteknél, mint a pórnépnél. Sőt a legnagyobbak néha abnormisak azoknál a tanuló vagy tudós nőknél, akik az önálló életet választják és szellemüket szokatlanul megterhelik."⁶

A politikai szereplés, politikai jogok szempontjából is felemás értékelést ad a keresztény feminizmus. A nők választójogért folytatott harcát nem helyesli, károsnak tartja a politikai jogok kiterjesztését. A feministákkal együtt fellépő férfiakat is elítéli, mint fogadatlan prókátorokat, akik esztelenségekben segítik a nőket. Azzal indokolják a választójogi harc elutasítását, ami miatt a társadalom valamennyi haladó ereje támogatja: a nő mindenképpen beleszól a politikába. Míg ezt a "láthatatlan" befolyást az előbb említettek (pl.: szociáldemokraták, radikálisok) elítéli, addig a keresztények pozitívan értékelik.

Hogy a nő nem politizálhat, az az ő javát szolgálja, megvédi a politizálás, közszereplés fáradalmaitól. "Ki ne látná, hogy amikor a férfi a nyilvános szereplés terhét és a politika fáradalmait magára veszi, azért teszi, hogy a nő édes, zavartalan nyugalomnak örvendjen? És amikor a férfi magának tartja fenn a kifelé való cselekvést és a látható szerepléseket, vajon nem a nő a láthatatlan erő mindenütt?"⁷

Az egyház azonban bebizonyítja alkalmazkodóképességét, ha hatalmának, befolyásának megőrzéséről van szó. Ha a parlament mégis megszavazná a nők részére a politikai jogokat, megadná nekik a választójogot, úgy a katolikus nőknek is részt kell venni a politikai életben. A legkorábban a kormányzat részéről 1917-ben javasoltak a nők egy korlátozott kisebbsége részére politikai jogokat: írni, olvasni tudás, polgári iskolai végzettség stb. volt a feltétel. Ezt a tökéletes-polgári réteg, melynek életéhez hozzátartozott a nők képzése is könnyebben tudta teljesíteni, mint a hagyományos társadalmi rétegek nőtagjai. Ez nem faji, hanem társadalmi-politikai kérdés volt.

Hogyan hat vissza a nők gazdasági, politikai helyzetének megváltozása a családra? Hiszen a nő, a tűzhely öre is kiszakad a családból, gyárba, hivatalba megy dolgozni. A keresztények nagyon jól érzékelik az ebben rejlő veszélyeket, jobban, mint a feministák. A nő munkába állása felborítja a hagyományos családi életet, s ezt csak egy új életforma kialakításával lehet esetleg újra összhangba hozni. A feministák leértékelik a kiszakadás súlyát: szervezéssel, előrelátással úrrá lehet lenni a problémákon. Mint a történelem már bebizonyította és bizonyítja napjainkban is: a megoldás nem ilyen egyszerű.

Kiváló meghatározó volt a keresztény nőmozgalom minden ágának -- s itt az évszázadok tapasztalata -- szociális érzékenysége, karitatív, humánus tevékenysége. A vidéket nyilvánvalóan ez az irányzat uralja -- kivéve a nagyobb városokat -- amit a különböző társadalomszerkezet érthetővé is tesz.

A keresztény nőmozgalom valójában katolikus szervezetek működését jelenti, a református egyház képviselői mozgalmi szinten nem foglalkoztak a nőkérdéssel. A karitatív, szociális tevékenység náluk is élénk, de csupán a családok szociális és lelki

problémájára irányul, nem a politikai életben megváltozott szerepükre, helykeresésükre.

A katolikus nőmozgalom vezetői a társadalmi hierarchiát figyelmen kívül hagyva vállalták a nők érdekeinek képviseletét. Ez a képviselet azonban hosszú ideig nem tudott továbblépni a patronageok és az egyes egyesületek szintjéről az egész országra kiterjedő szervezet létrehozásáig. A mozgalom legnevesebb képviselőinek nevével a szerveződés iránya is jelezhető: gróf Pálffy Sándorné, Farkas Edith, Geőcze Sarolta, Schlachta Margit és Korányi Sarolta.

Gróf Pálffy Sándorné a legkorábbi szűk bázisú szervezetet hozta létre 1896-ban Budapesten, Katolikus Nőegylet névvel. A szervezők között már ott voltak a későbbi szervezetek alapítóin, vezetőin kívül pl. Madarassy Erzsébet, Elmann Anna. Az egyesület védnöke Prohászka Ottokár püspök volt. Felkaroltak minden katolikus kezdeményezést, különösen a házasság védelmét és a család megóvását, hiszen alaptételük a következő volt: "A nemzet építőkövei a családok. Ha erősek a kövek, szilárdan áll az épület."⁸ Munkáját a szociális és lelki segítségnyújtás jellemzi. Pállfyné alapította meg a Munkásnőket Védő Egyesületet is, mely akkor még csak helyi jellegű, nem politikai és nem országos méretű kezdeményezés volt. Budapest a nőkérdés szempontjából a legkedvezőbb terület, hiszen ez az ország legfejlettebb területe. Itt tanúi lehetünk a családok szétesésének a nő kényszerű munkábaállása miatt. A fővárosban található a cselédség zöme, amely különösen veszélyeztetett réteg a nőtársadalmon belül. Éles az úri középosztály és a polgárok közötti ellentét is.

E kezdetleges szervezetek jelentősége nem tetteikkel, elért eredményeik nagyságával mérhető. Maga a megalakulás ténye a fontos, az hogy a század végén egy újabb jelentős erő, a katolikus egyház is engedélyezi, sőt segíti a nőkérdés pozitív megoldását.

A XX. század néhány első éve a próbálkozás ideje volt a keresztény nőmozgalom számára.

1904-ben a Katolikus Munkásnők Egyesülete kezdte meg munkáját -- a tervek szerint mint országos szervezet. Érdemi munkát ekkor még nem tudott végezni. Az 1905 után gomba módra szaporodó egyesületek közül csak a legfontosabbak és a mozgalom irányának vizsgálatához szükséges szervezetek kerülnek itt bemutatásra. 1908-ban gróf Pálffy Sándorné alapította meg a Katolikus Patronage-t. Deklarált célja: a züllés veszélyének kitétt lányok megmentése.⁹ Ez a segélyező egyesület elsősorban a cselédlányokat karolta fel.

Ugyanabban az évben alakult meg a Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége, család- és cselédvédelmi céllal. Ez nevében már országos szervezet, valójában csupán propagandájában tud az lenni.

Az országos szervezethez valódi mércéjét elsőként a Szociális Missziótársulat érte el. Farkas Edith hívta életre 1909-ben. Támogatóik a legmagasabb egyházi személyek köréből kerültek ki: Prohászka Ottokár, Fischer-Colbrie Ágost kassai püspök és Máty Engelbert dr., aki a szabályzat megalkotásában is segítkezett és ő látta el a lelki felügyeletet is.

Mi indokolta e társulat szükségességét? A katolikus nőpártoló, karitatív szervezetekben már több éve dolgozó nők számára világossá vált: a szervezetek, egyesületek fenntartásához, életképes működtetéséhez, a szociális intézmények vezetéséhez képzett és elkötelezett emberek kelleneek. "... ezek a munkaterek nem csak hivatásos, de hivatalos munkaerőket igényelnek; hivatásosan végzett hivatalos munka pedig "egész embert" kíván, vagyis olyan nőket, akik egész életüket a szociális munkásságnak próbálják szentelni."10

A Szociális Missziótársulat vállalja azt a feladatot, hogy szociális, gazdasági, karitatív, hitbuzgalmi, tudományos és nőmozgalmi tevékenységekre képezze ki és tömörítse a nőket. Tagjai kétfélék lehettek: beltágok, lényegében apácák és kültágok, azaz különféle világi személyek, férfiak és nők egyaránt. Szervezeti felépítése, működési rendje megegyezett a többi létező egyesületekével. Volt alapszabályzatuk, vezetőjük, "tishti karuk". Évente egy alkalommal tartottak beszámoló közgyűlést, ahol értékelték az előző évi munkát, elfogadták a következő évi munkatervet, vezetőséget választottak. Az Országos Szervezet Elnöksége irányította a kültágok munkáját. A Szociális Szeminárium keretében a beltágok kaptak igazán hosszú felkészítést - ez egy évig tartott --, s utána egy évig kötelees volt vállalni a beltagságot. A Szociális Missziótársulat legfontosabb intézménye a Hivatal volt. E hivatalban különböző társegyesületek is helyet kaptak, pl. Országos Katolikus Nővédő egyesület; katolikus egyetemi hallgatónők Szent Margit-köre; Országos Katholikus Leányszövetség, Magyar Katholikus Tanítónők Egyesülete, Országos Katolikus Patronage Egyesület, Katholikus Munkásnőegyesület. Ezek a szervezetek nem olvadtak be a Társulatba, megtartották saját vezetőségüket, programjukat, de nem határolták el magukat sem a Missziótársulattól, sem egymástól. Mivel ezen szervezeteknek szükségük volt a szakképzett munkatársakra, szoros volt a kapcsolat a Nővédelmi Hivatal egyes tagjai, illetve a Missziótársulat között. A Nővédelmi Hivatalhoz bármilyen problémával lehetett fordulni: a családdal, a gyermekneveléssel, a pályaválasztással, elhelyezkedéssel kapcsolatban, s ide be lehetett nyújtani segélykérelmeket is. A

katolikus nőmozgalom indulásától eltelt több mint tíz év magukat a mozgalom vezetőit is rádöbbenette arra az igazságra, hogy csak segélyekkel nem lehet megoldani a nők, a családok gondjait. A segély fontos segítség, de csak tűzoltásra elég, s eldönteni is igazán nehéz volt, ki az igazán rászoruló, s ki nem. A bajokat mélyebben kell megragadni és megoldani "Amióta a katolikus nővédelem terén szerencsém van foglalkozni, folyton tapasztalom, hogy az ügyek legnagyobb része tulajdonképpen a "Szegényügy" rovatába tartozik. ... Alamizsnaadással a szegényügyet meg nem oldjuk, és lényegileg előbbre nem visszük, hiszen Dárius kincse sem lenne elég a kérelmezők segélyezésére"¹¹ írta maga az egyesület alapítója, Farkas Edith.

A Missziótársulat tartott fenn Szikszón egy szeretetházat, Reformatóriumot (javító-nevelő intézetet), egy katolikus elemi iskolát is. A Társulat kizárólag szociális jellegű célokat fogalmazott meg, csupán az ilyen jellegű kérdésekkel foglalkoztak a különböző szakosztályok munkatársai, pl. a szervező, népgondozó, a kórház- és fogházmissziós, a gyermekvédelmi, az ifjúsági csoport is.

A Szociális Missziótársulat megalakulásakor a legjelentősebb katolikus nőmozgalmi szervezet volt. Az 1910-es években sorra jelentek meg a vele egyenrangú, a szociális munkánál jóval szélesebb területet felkaroló szervezetek. A Társulat sokáig működött, a két világháború között is aktívan dolgozott, de a politikai jogokért vívott harcot, a politikát soha nem engedte be a Társulat életébe. Ez volt az oka annak, hogy a nővérek egy része 1918-ban kilépett a Missziótársulathoz és Schlachta Margit vezetésével megalapították a Keresztény Női Táborot. E pártot az különböztette meg az összes többi katolikus nőegylettől, hogy alapszabályában többek között megtaláljuk a politikai jogok fontosságát.

Missziótársulat politikamentessége miatt nem lehetett a keresztény nők országos összefogásának irányítója sem.

Míg a társulat lényegében minden hozzákerülő problémával foglalkozott, függetlenül a segítségre szoruló társadalmi helyzetétől, az 1912-ben újra megalakult Katolikus Munkásnő Egyesület kifejezetten rétegspecifikus volt. Az egyesületet Korányi Sarolta szervezte meg. Egy olyan területre igyekezett behatolni, mely sok szempontból érintetlen volt. A munkásnőket sem a feministák, sem a szociáldemokraták nem tudták igazán megszervezni. Gazdátlan volt a nőknek ez a rétege. Amikor az engedélyeket megkapták, nem sokan hittek munkája értelmében.

Korányi nem értett egyet a nők munkába állásával. A nők számára a legmegfelelőbbnek a háztartást, a családot tartotta. "Ami a női munkát illeti, tekintetbe veendő, hogy a női szervezet nem mindenfajta munka végzésére alkalmas és hogy a nő főleg a házi munkára van hivatva. A házban végzett munka védi a női méltóságot,

megkönnyíti a gyermekek jó nevelését és szolgálja a családi boldogságot.”¹⁴ A fiatalok munkába állását egyenesen bűnnek tartotta, mert ezzel a jövő munkáskezzeit teszik tönkre, veszélyeztetve az ország fejlődését.

Korányi e téren látja az egyház újabb térhódításának a lehetőségét. A munkásnőket meg kell védenie a szociáldemokraták befolyásától, „kik ugyan érdekeik ügyes védelmezői, de hitük és erkölcsük megmértelmezői”.¹³ Rövid idő alatt viszonylag nagy tagságot toborzott -- kb. 24000 tagja volt a Katolikus Munkásnő Egyesület kb. 30 szervezetének.

Az egyesületek legfőbb célja az volt, hogy segítsék a munkába álló nőket. Képviseljék érdekeiket, jogaikat. Geöcze Sarolta az úri középosztály lányainak, nőinek problémáival foglalkozott. E réteg is egyre nagyobb létbizonytalanságba kerül, s hagyományaitól idegen a nők képzése. Emellett sújtja a tanulni vágyó lányokat a felsőoktatásba bekerülés külön elbírálása, egyes pályák elzárása. A kérdés az, mit tanulhatnak a középosztály lányai, tudják-e hasznosítani a tanultakat. A legkézenfekvőbb és legnépszerűbb pálya a tanítónői volt. Ide viszonylag könnyen be lehetett kerülni és állás is volt.

A különböző egyesületek, társulatok munkájának összefogására 1913-ban került sor, amikor Prohászka helyesen állapította meg: „A katolikus nővédelem kiemelkedett a patronázsok ifjúsági kereteiből s a társadalom széles rétegeire terjeszkedett ki. ... Ennek a munkának a végzésére az egész magyar társadalomban ébresztetni s nevelni kellett a szociális érzést és sokodalúan szervezni a társadalmi kooperációt.”¹⁴

Pallavicini örgrófné vezetésével alakult meg a Katolikus Női Tanács, mely koordinálni akarta a különböző szervezeteket, de a nőmozgalmi hagyományokhoz egészen furcsán viszonyultak: a meglévő szociális egyesületek működése helyett tisztán egyházi intézmények létrehozására szóltottak fel.

A Tanács létrehozása nem jelentette az egyes szervezetek önállóságának feladását. A háború idején nem is tudott komoly tevékenységet kifejteni, elsorvadt. Az egyesületek nevében támogatták a hadhalépést, a háborús kormányt. Szociális munkájukat, a nők segítségét és szervezését kizárólag karitatíve, gazdasági téren tovább folytatták. A katonák családjainak ellátása, a sebesültek ápolása és segítése, az elesettek családtagjainak felkarolása volt mindennapi munkájuk célja.

1918-ban alakult meg a Magyar Katolikus Nőegyletek Országos Szövetség már valóban koordináló, összefogó szerepet tölt be. A fő hangsúly továbbra is a szociális munka, de emellett megjelenik a politikai érdekvédelem szükségessége is.

Jegyzetek

1. 1894. XXXI. tc. a házassági jogról, a XXXII. a gyermekek vállalásáról, XXXIII. az állami anyakönyvezésről szóló törvenycikkek: polgári hatóságok veszik át az egyház jogkörét. Magyarország történeti antológiája. III. 1848--1944. Bp. 1982.
2. Laura Malholm: Die Frauen in der socialen Bewegung. Bp. Huszadik Század. 1901. 1. 215.
3. Mérei Gyula: Politikai pártok programja. Bp. 1934. 327--330.
4. Martinovich Sándor: A Kereszténység és Feminizmus. Pécs. 1918. 4.
5. I. m. 23.
6. I. m. 29.
7. I. m. 34.
8. Balázs Benedicte: Korányi Sarolta 1869--1935. Bp. 1935. 34.
9. Hermann Egyed: A katolikus egyház története Magyarországon. München. 1973. 497.
10. Farkas Edith: A Szociális Missziótársulat rövid ismertetése. Bp. 1911. 153.
11. I. m. 30--31.
12. Balázs Benedicte: I. m. 73.
13. I. m. 50.
14. I. m. 41.

Irodalom

a) Korabeli kiadványok:

1. Farkas Edith: A Szociális Missziótársulat rövid ismertetése. Bp. 1911.
2. Huszadik Század. Bp. 1901--1911.
3. Martinovich Sándor: Kereszténység és feminizmus. Pécs 1918.

b) 1918 után megjelent művek:

1. Balázs Benedicte: Korányi Sarolta a szociális munka nagy úttörője. Bp. 1935.
2. Giesswein Sándor Emlékkönyv. Bp. 1925.